

THEMATISCHE KATERN

Jaarverslag 2022

Haatspraak en haatmisdrijven

Voor gelijkheid,
tegen discriminatie

In dit deel van het jaarverslag 2022 van Unia lees je over ons werk rond de bestrijding van haatspraak en haatmisdrijven. Misschien ben je ook geïnteresseerd in de andere delen van het jaarverslag? Ontdek ze op onze website:

- › Leren en werken op gelijke voet
- › Toegankelijke diensten voor iedereen
- › Unia als gelijkheidsorgaan

Veel leesplezier!

Democratische voelsprietten op scherp voor haat

“De vrijheid van erediens, de vrije openbare uitoefening ervan, alsmede de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten, zijn gewaarborgd, behoudens bestraffing van misdrijven die ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheden worden gepleegd.” Artikel 19 uit de Belgische Grondwet garandeert de **vrije meningsuiting** en toont aan dat het een belangrijke pijler is voor onze samenleving: een democratie kan niet functioneren zonder dit recht te garanderen en elke vorm van censuur moet daarom zorgvuldig bewaakt en bestraft worden. Ook artikel 10 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens bevestigt het recht op vrijheid van meningsuiting zonder inmenging van enig openbaar gezag.

Unia hecht veel belang aan de vrijheid van meningsuiting als onderdeel van **democratie en mensenrechten**. Dat betekent onvermijdelijk dat mensen het recht hebben anderen te schokken, te verontrusten of te kwetsen door hun opinies. Zo blijkt ook uit de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Toch is het **recht** op vrije meningsuiting **niet absoluut**. Uitingen die aanzetten tot discriminatie, segregatie, haat of geweld zijn verboden. Ook het schromelijk minimaliseren, goedkeuren of ontkennen van de Holocaust is niet toegestaan.

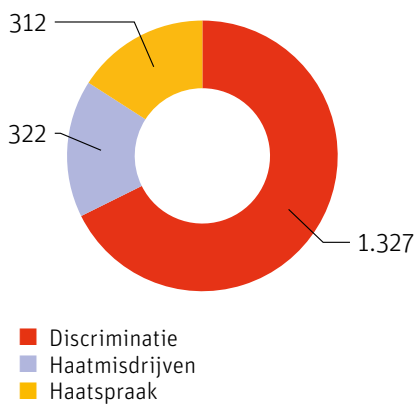
Onze bezorgdheid over **haatspraak** is gefundeerd omdat de grens tussen zeggen en doen snel overschreden wordt. In 2022 sloten we **322 dossiers** af over vermoedelijke **haatmisdrijven**. In de meeste dossiers daarvan was raciale haat de drijfveer, gevolgd door seksuele oriëntatie.

Onze strijd tegen haat en discriminatie kan alleen succesvol zijn dankzij **goede samenwerking** met andere organisaties en in het bijzonder de **geïntegreerde politie**. Daarnaast zet Unia in op goede slachtofferhulp en zinvolle bestraffingsmogelijkheden voor daders van haatmisdrijven. Zowel **daders** als **slachtoffers** worden vaak, onterecht, vergeten in de bestrijdingsaanpak van misdrijven. ■

IN DEZE KATERN

Verboden gedragingen

Gesloten dossiers in 2022
(n=1.961)

Focus

Polarisatie en artificiële intelligentie

p.4

Mensenrechtenorganisaties hebben een cruciale taak om er mee over te waken dat nieuwe technologieën worden gebruikt om mensenrechten te versterken in plaats van uit te hollen.

Nathalie Smuha, KULeuven

p.6

Haatspraak in 2022

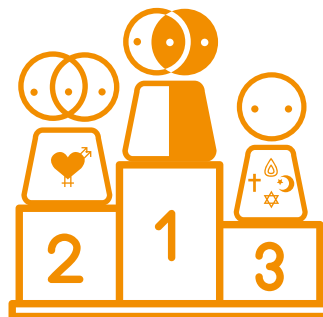
p.8

312

gesloten dossiers
in de domeinen:

- samenleving > 152
- media (internet) > 82
- goederen en diensten > 34
- politie en justitie > 25
- onderwijs > 8

Top 3 Criteria haatspraak

- 1. Raciale kenmerken**
> 221
- 2. Seksuele oriëntatie**
> 57
- 3. Geloof of levensbeschouwing**
> 38

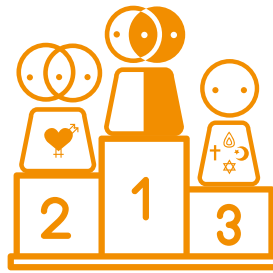
Haatmisdrijven in 2022 p.17

322 gesloten dossiers

in de domeinen :

- samenleving > 122
- arbeid > 105
- onderwijs > 46
- politie en justitie > 23
- goederen en diensten > 20

Top 3 Discriminatiecriteria bij haatmisdrijven

- 1. Raciale kenmerken**
> 190
- 2. Seksuele oriëntatie**
> 54
- 3. Geloof of levensbeschouwing** > 20

Onderrapportering speelt zeker niet alleen bij geweld tegenover LGBTI+ mensen, maar ook bij

haatmisdrijven in het algemeen, gender based violence, seksueel of intrafamiliaal geweld en straatintimidaties.

Olivier Slosse, korpschef politiezone Brussel Noord

p.24

Focus p.28

Politie en COL13

Niet alles hangt af van de politiemensen. De strijd tegen discriminatie, racisme, haatmisdrijven is ook een maatschappelijk probleem en dat vergt een brede maatschappelijke aanpak.

David Quinaux, hoofdinspecteur politiezone Charleroi

p.30

Focus p.32

Aandacht voor slachtoffers en daders

Daders hebben geen eenduidig profiel: het is een divers publiek, van twintigers tot zeventigers, mensen uit verschillende sociale klassen... Opvallend is dat ze zich allemaal eenzaam en geïsoleerd voelen.

Kyra Fastenau, projectcoördinator 'Individueel leertraject' Kazerne Dossin

p.34

Polarisatie en extremisme, een noodzakelijk kwaad?

In 2022 was **niet alleen Unia bezorgd** over het schenden van de vrije meningsuiting en toenevende schadelijke polarisatie en extremisme. Het VN-comité voor de uitbanning van racistische discriminatie (UNCERD), de Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten (VVSG) en het Belgische coördinatieorgaan voor de veiligheid (OCAD) publiceerden in 2022 artikels en rapporten over de toename van racistische discours, polarisatie en rechtsextremisme (al dan niet online) en het gevaar dat hiervan uitgaat. Het Nationaal Veiligheidsplan 2022-2025 van de politie voorziet specifiek in aandacht voor radicalisme en gewelddadig extremisme (jihadistisch, extreem links, extreem rechts) en nieuwe technologieën die worden gebruikt om haat te verspreiden.

Unia stelde ook in 2022 vast dat de toename van een schadelijk **polariserend discours zowel on- als offline** verloopt. Vlaams Belang-politicus Filip De Winter trok door Vlaanderen met spreekbeurten over ‘omvolkingstheorieën’, met aanklachten tegen ‘het multicultureel establishment tegenover de gewone man’, een ‘leugenachtige pers’ en andere terminologie die doet denken aan de naziretoriek in de jaren '30 van de 20ste eeuw. Een lid van de Académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique laat zich racistisch uit over de intellectuele bekwaamheid van personen van Afrikaanse origine. Zestigplussers die op een kusttram andere mensen racistisch belagen. Er

staat geen grens op wie en waar men zich bezondigt aan gewaagde, bedenkelijke of zelfs strafbare uitlatingen.

Dat sociale media onvoldoende grenzen lijken te stellen aan het volume en de snelheid van (anonieme) **haatboodschappen, fake news en complottheorieën** is oud nieuws. Sociale media staan er bol van. Dat kwam al aan het licht door een uitzending van het VRT-onderzoeksprogramma Pano in 2018. Daarin werden een reeks uitspraken die bol stonden van negationisme, racisme, seksisme en homohaar blootgelegd die online geuit werden door voormalig parlementslid Dries Van Langenhove en andere leden van de rechtsextremistische vereniging Schild & Vrienden.

Is Unia dan tegen meningen die verschillend zijn? Neen. Het extreem op scherp stellen van ideeën hoeft trouwens op zich niet problematisch te zijn. Het is soms nodig om standpunten over maatschappelijke veranderingen helder te krijgen. Het gevaar lonkt echter wel wanneer we niet meer in staat zijn om de verschillen te erkennen en te begrijpen waardoor elke **verbinding en dialoog** dreigt weg te vallen. Die verbinding is volgens ons cruciaal om een democratische rechtstaat te behouden en te doen draaien.

Unia roept op om **waakzaam** te zijn wanneer de **principes van de democratische rechtstaat**

worden uitgehold onder het mom van de zogenaamde vrije mening. We willen vermijden dat de samenleving voor voldongen feiten wordt geplaatst door enkelingen die via bewust georganiseerde discourses (met al dan niet anonieme trollenlers) onze democratie willen vervangen door een autoritair regime dat indruist tegen fundamentele mensenrechten.

Dat deze bekommernis geen fantasie is of enkel een Amerikaans fenomeen, werd op 19 december 2022 nog bevestigd met het [European Union Terrorism Situation and Trend Report](#) van Europol: het voorbije jaar werden meerdere gewelddadige aanvallen gepleegd in diverse Europees landen die allen gevoed werden door online rechtsextremistische propaganda en samenzweringstheorieën.

Ook **lokale besturen** krijgen vaak te maken met **extremisme** en hoe deze zich een weg banen naar en in het publieke leven. Denk bijvoorbeeld aan muziekfestivals waar groepen optreden met liedjesteksten vol van racisme, jodenhaat, negationisme en haat tegenover LGBTI+ mensen. Zomaar een optreden verbieden mag niet, het recht van vrije mening moet altijd afgewogen worden, ook al bestaat de kans dat veel mensen zich gekwetst of beledigd zullen voelen. Gelukkig kunnen we **samenwerken met veiligheidsinstanties** en zo tijdig ingrijpen wanneer er werkelijk gevaar dreigt. Een concreet voorbeeld daarvan is het annuleren van Frontnacht in Ieper in augustus 2022, waar neonazistische en neofascistische muziekgroepen stonden geprogrammeerd. Het gemeentebestuur van Ieper besloot toen op basis van het rapport van het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse (OCAD) om het festival te verbieden omdat er voldoende bewijs was over het xenofobe, racistische en negationistische karakter van bepaalde groepen en groepsleden. Hieruit blijkt de moeilijkheid om extreme discours te bestrijden en de noodzaak om voortdurend waakzaam te zijn en onderling informatie efficiënt te delen.

De invloed van AI op polarisatie, haatspraak en extreem gedrag

Een specifiek aandachtspunt bij haatspraak en online communicatie via socialemediaplatformen is de invloed van Artificiële Intelligentie (AI) en de algoritmeformules die daarvoor ontwikkeld worden. Algoritmes bepalen in sterke mate wat lezers of gebruikers op hun scherm te zien krijgen en wat niet. Op zich is er niets mis mee dat mensen meer informatie krijgen over onderwerpen die hen interesseren. Maar het kan ook leiden tot **desinformatie** en gaat daarmee in tegen het recht op vrije meningsvorming. Het online verspreid **fake news** over vaccins tijdens de COVID-19-pandemie is een bekend voorbeeld van desinformatie op grote schaal.

Door het creëren van online **echokamers** waarin de eigen standpunten herhaald en bevestigd wordt, groeit het risico op extreem gedachtengoed. **Algoritmes** dragen dus een grote verantwoordelijkheid in het veroorzaken van polarisatie in de samenleving. Het **gebrek aan transparantie** in hoe data verzameld en gebruikt worden, maakt het bijkomend moeilijk om ze te corrigeren.

Unia is zich bewust van de complexiteit en de impact van AI op de mensenrechten en zet in op kennis- en beleidsontwikkeling rond deze problematiek. Daarom werken we mee aan een **Europees en supranationaal kader** en vertegenwoordigt Unia het European Network of National Human Rights Institutions (ENNHRI) bij de Raad van Europa bij de onderhandelingen van het **AI-verdrag**. Dit [\(ontwerp\)verdrag](#) voorziet momenteel een apart artikel over non-discriminatie. Daarnaast werken we nauw samen met het European Network of Equality Bodies (Equinet)

en ngo's voor tussenkomsten in het kader van de onderhandelingen over een AI-verdrag.

Het initiatief [AI4Belgium](#) brengt sleutelactoren uit de publieke en privésector, de academische

wereld en het maatschappelijk middenveld samen om betrouwbare en veilige AI te bevorderen. Unia werkt in de **werkgroep AI Ethiek en Recht** mee aan een charter voor het ethisch gebruik van AI in de publieke sector. ■

Kennis en regelgeving over AI: een dringende en broodnodige zaak

We spraken met doctor Nathalie Smuha voor een helder begrip van de AI-uitdagingen waarmee mensenrechten geconfronteerd worden. Zij is verbonden aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de KULeuven. Daar bestudeert ze juridische, ethische en filosofische vragen en verricht ze onderzoek rond de impact van AI op mensenrechten, democratie en rechtsstaat.

Hoe leidt AI tot polarisatie, haatspraak en haatmisdrijven?

Het is belangrijk om te onderstrepen dat AI-systemen 'slechts' een instrument zijn, en dus niet los staan van de mensen die ze ontwikkelen en gebruiken. Ook zonder AI-systemen lijdt onze samenleving helaas onder haatspraak en haatmisdrijven, en zien we dat fundamentele vrijheden kunnen worden beknot. Maar de inzet van zo'n systemen kan het probleem vergroten, aan-

gezien problematische inhoud zich op veel **grotere schaal kan verspreiden**, en dus een veel sterker effect teweeg kan brengen. Online platformen gaan hun AI-systemen meestal niet optimaliseren voor de verspreiding van inhoud die maatschappelijk relevant is, maar voor de verspreiding van inhoud die de meeste 'views', 'likes' of andere soort betrokkenheid genereert, want dat is de inhoud die geld opbrengt, ongeacht de gevolgen hiervan. Denk bijvoorbeeld aan de beschamende [rol van](#)

[Facebook bij de genocide in Myanmar.](#)

Bovendien worden AI-systemen ook altijd maar vaker ingezet als instrument om problematische uitspraken te **identificeren en elimineren**, wat dan weer andere problemen met zich meebrengt. In het 'beste' geval kunnen zo'n systemen soms ten onrechte ook niet-illegale inhoud (op grote schaal) censureren, maar in het slechtste geval kunnen zo'n systemen bewust worden gebruikt door private en publieke actoren om de vrijheid van meningsuiting in te perken en om politieke tegenstand weg te werken.

Alles draait dus om de vraag hoe de systemen gebruikt worden. Om die vraag te beantwoorden is er nood aan **inzage en controle**. Niet enkel door overheden, maar ook door burgerbewegingen en andere relevante actoren, met name ook degenen die aan de (kwalyke gevolgen van de) systemen onderworpen worden.

Zie je een (nieuwe) rol voor Unia in een meer gedigitaliseerde wereld?

Mensenrechtenorganisaties zoals Unia hebben een cruciale taak om er mee over te **waken** dat nieuwe technologieën worden gebruikt om mensenrechten te versterken in plaats van uit te hollen. Om deze taak te verwezenlijken zal het belangrijk zijn om allereerst in te zetten op meer **training en scholing** rond (de impact van) digitale technologieën, zowel intern (binnen Unia) als extern (via sensibilisering). Bovendien voorziet het voorstel voor een toekomstige **Europese Verordening rond artificiële intelligentie** (de zogenaamde AI Act) ook een meer expliciete rol voor “nationale overheidsinstanties of -organen die toezicht houden op de bescherming van de grondrechten, met inbegrip van instanties voor gelijke behandeling”, aangezien

zij ook toegang zouden moeten krijgen tot documentatie van AI-systemen om te kunnen nagaan of het systeem al dan niet in overeenstemming is met de wet en fundamentele rechten respecteert. Dit vereist echter **expertise**, financiële middelen, en **samenwerking** met andere instanties om knowhow rond deze materie te versterken.

Als je één oproep mag doen aan beleidsmakers, welke zou dit zijn?

Het is cruciaal dat ook zij zich **informer en bijscholen** over hoe algoritmische systemen werken. Zolang AI-systemen iets ‘magisch’ lijken, blijft het moeilijk om er kritische vragen over te stellen, en om de capaciteiten en beperkingen ervan op een correctere wijze in te schatten. Ook is het belangrijk dat ze niet enkel spreken met AI-ontwikkelaars, maar dat ze ook kijken naar de heel concrete

impact die zo’n systemen kunnen hebben op burgers. We mogen AI-systemen niet louter bekijken vanuit een **kosten-batenanalyse**, want sommige kosten zijn nu eenmaal niet compatibel met respect voor mensenrechten en de rechten van minderheden. Als een AI-systeem een onevenredig groter risico behelst voor de **meest kwetsbaren** in de maatschappij, gaan de potentiële voordelen ervan dit niet zomaar kunnen remediëren.

Tot slot, voorspellingen van datagedreven AI-systemen zijn gebaseerd op statistische correlaties, en zijn dus **nooit volledig accuraat**. Hoe graag we ook het toekomstig gedrag van mensen zouden willen voorspellen, **mensen zijn niet reduceerbaar tot enkele datapunten** die een algoritme kan analyseren, en we mogen ons dus nooit volledig laten leiden door zulke voorspellingen.

Verboden haatspraak

Ongezouten mening of haatspraak?

We merken dat er **veel interesse** is voor de vraag wat wel of niet gezegd mag worden. Dat blijkt met name uit de analyse van onze website en in het

bijzonder de rubriek 'rechtspraak' die het vaakst geraadpleegd wordt. In 2022 bezochten 8.260 mensen onze webpagina '[Grenzen van vrije meningsuiting](#)' (de Franstalige versie werd zelfs 14.532 keer bekeken). Ook de pagina '[Wanneer zijn beledigingen en haatboodschappen strafbaar?](#)' werd vaak geraadpleegd: 8.988 keer in het Nederlands en 6.728 keer in het Frans.

In veel discours of woelig verlopende debatten, die polariserend van aard zijn of gevoelige snaren raken, zijn tegenstanders het vaak wel eens over één zaak: ze hebben allen het **wettelijk recht** om hun opinie op het scherpst van de snee te verkondigen. Dat klopt. Vanuit **ethisch oogpunt** is het echter de vraag of wat alles juridisch gezegd mag worden ook effectief moet gezegd worden.

Volgens de antidiscriminatie-wetgeving worden de grenzen van de vrije meningsuiting overschreden en is er sprake van **strafbare haatspraak** als er bij de uitlatingen sprake is van:

- › Aanzetten of oproepen tot haat, discriminatie, geweld of segregatie tegen anderen in het openbaar.

- › Verspreiden van racistische denkbeelden.
- › Behoren tot of meewerken aan een groep die herhaaldelijk discriminatie of segregatie verkondigt.
- › Ontkennen, goedkeuren, minimaliseren of proberen te rechtvaardigen van de genocide door het Duitse naziregime tijdens WOII. Dit geldt ook voor andere genocides, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de mensheid die erkend werden door een internationaal gerecht.

Het grootste aandeel van deze uitlatingen zien we op het internet, sociale media en de geschreven pers maar ook nog steeds via podia, radio en televisie. Het is echter niet altijd even makkelijk om uitspraken binnen het kader van deze voorwaarden te zetten, er is een grijze zone en er zweven uitspraken op het randje van de juridische grens.

Enkele bepalingen onder de loep voor een beter begrip

Het aanzettingsmisdrijf

Bij het ‘aanzetten tot’ moet het gaan om **doelbewuste uitspraken** die bij het doelpubliek van de boodschap een zekere instemming oproepen of discriminerend, haatdragend of gewelddadig gedrag provoceren tegenover een persoon of een gemeenschap. Het gaat verder dan informatie geven of kritiek uiten.

Het ‘**openbare karakter**’ is essentieel bij een aanzettingsmisdrijf: de boodschap moet met andere woorden voor anderen toegankelijk zijn, bijvoorbeeld een e-mail aan meerdere mensen of een Facebookbericht (ook in gesloten groep), uitspraken in een ruimte met meerdere mensen.

De persoon of de groep waartoe de persoon behoort en waar men zich tegen keert, heeft een vermeend **beschermd kenmerk** uit de Antiracismewet (bijvoorbeeld afkomst, huidskleur, nationaliteit...) of de Antidiscriminatiewet (bijvoorbeeld leeftijd, geloof, handicap, seksuele oriëntatie...).

Het schriftelijk beledigen en stalken

Mondelinge beledigingen zijn niet verboden volgens het Strafwetboek. Er is echter één uitzondering voor **mondelijke beledigingen tegen openbare gezagsdragers zoals politieagenten of magistraten**: die zijn wel **strafbaar**. Mondelinge beledigingen kunnen vaak wel aangepakt worden via een GAS-boete wanneer het gaat om seksisme of seksistische uitlatingen.

Een man die een **treinconducteur** uitschold omwille van diens vermeende homoseksualiteit werd op 10 november 2022 door de correctionele rechtbank Luik (afdeling Luik) niet veroordeeld omdat een conducteur volgens het Strafwetboek niet erkend wordt als een openbare gezagsdrager. De verdachte ging echter niet vrijuit voor zijn beledigingen doordat de rechter de Seksismewet uit 2014 kon toepassen die seksistische handelingen in de openbare ruimte kan bestraffen. De man werd veroordeeld tot een gevangenisstraf en een geldboete.

Dankzij het bestaan van diverse wetgevingen, kan er opgetreden worden tegen dit type van mondelinge beledigingen. Tegelijk dringt zich hier **voor Unia de vraag op wie een openbare gezagsdrager is**.

De drukpersmisdrijven

Voor de opkomst van radio, tv, internet en sociale media was de drukpers het belangrijkste (geschreven) mediakanaal. Het **misbruiken van de persvrijheid** werd toen gezien als een drukpersmisdrijf. Sinds 1999 kan zo een misdrijf alleen voor een **correctionele rechtbank** gebracht kan worden als er sprake is van een **raciaal, xenofob of negationistisch motief**. Dit heeft men uiteraard bewust gedaan om de persvrijheid zoveel mogelijk te garanderen, wat op zich een goede zaak is. Er is echter wel een keerzijde aan deze bepaling. Als er ergens - inmiddels ook online - iets gedrukt staat waarbij opgeroepen wordt tot segregatie of geweld tegenover **holebi's** bijvoorbeeld, dan kan dit door het bewuste artikel 150 van de Grondwet **niet voor een correctionele rechtbank** komen.

Het openbaar ministerie zou in zulke dossiers de zaak voor een **hof van assisen** moeten brengen: een procedure die in de praktijk heel omslachtig, tijdrovend en duur is. In de praktijk betekent dit dat alle andere geschreven haatspraak met andere dan racistische motieven, bijvoorbeeld **homohaat of moslimhaat, niet correctieel vervolgd** kunnen worden. De wettelijk beschermde discriminatiecriteria seksuele oriëntatie en geloof staan immers niet vermeld in artikel 150 van de Grondwet.

Veel haatspraak wordt daarom niet veroordeeld door een correctionele strafrechtbank: **dadert van niet-rationale haatspraak kunnen ongestraft verder haat zaaien**. Een heikel punt daarbij is het gebruiken van niet-rationale discriminatiecriteria zoals 'geloof' waar de grens met het raciale criterium vaak flinterdun is.

Praktijkvoorbeeld van de impact van artikel 150

Tijdens een marktdag toonden een enkele mensen **spandoeken met slogans en tekeningen tegen de islam**. De correctionele rechtbank van Antwerpen, afdeling Mechelen, oordeelde op 26 mei 2021 dat hier sprake is van strafbare haatspraak waarbij religie (in dit geval de islam) een verdoken drijfveer is van racisme. De verdachten stonden bekend als leden van de extreemrechtse Vlaams-nationalistische actiegroep Voorpost. De veroordeelden gingen in beroep en kregen van het hof van beroep in Antwerpen op 9 februari 2022 gelijk. Het hof oordeelde dat er sprake is van het criterium 'geloof' en dat artikel 150 van de Grondwet moet toegepast worden. De verdachten konden dus volgens het hof niet veroordeeld worden door een correctionele strafbank en gingen daardoor vrijuit.

We vermoeden dat **hardleerse haatzaaiers** de wetgeving intussen zodanig goed kennen en bewust de verwijzing naar raciale criteria vermijden in hun discours om **vervolgning en bestraffing te omzeilen**.

Adviezen voor beleidsverantwoordelijken

Meer parlementaire en politieke moed gevraagd

Om het grondwetsartikel 150 voor persmisdrijven te veranderen en om de beschermde criteria uit te breiden met **andere beschermde discriminatiecriteria**, is een dubbele **tweederdemeerderheid nodig** in het federale parlement (dat betekent dat minstens twee derde van de leden aanwezig moet zijn en twee derde van de uitgebrachte stemmen een ja-stem moet zijn). Ondanks de wens van verschillende politieke partijen om deze wijziging door te voeren, wordt die meerderheid tot op heden nog steeds niet gevonden. Gevolg? De straffeloosheid voor de daders blijft voortduren en de slachtoffers blijven verder in de kou staan.

Unia betreurt dit ten eerste omdat het de nodige rechtspraak én noodzakelijke erkenning voor de slachtoffers van haatspraak in de weg staat. Het belemmert slachtoffers in het verwerken van wat hen overkomt en de draad terug op te pikken.

Nood aan goede voorbeelden, ook bij parlementaire onschendbaarheid

We herinneren politici, maar ook academici en andere beleidsverantwoordelijken aan hun **voorbeeldfunctie** in het gemediatiseerde landschap. Het maatschappelijk debat geraakt vaak en snel verhit, over bijzonder veel thema's, vooral wanneer verkiezingen in aantocht zijn. We weten dat politici hun mening scherp moeten kunnen en durven te uiten in een goed draaiende democratie. Ze zijn terecht onschendbaar voor hun uitspraken wanneer ze hun ambt uitoefenen.

Maar de samenleving is volgens Unia niet gediend met schadelijke polariserende discours van politici die het wij-zij-denken uitvergrooten, met terminologie die niet strookt met de waarheid door herhaaldelijk te spreken met woorden zoals 'massa-immigratie', 'opengrenzenbeleid' en 'profitariaat'. Waarom vinden we dat? **Omdat woorden vaak tot daden leiden.** Het narratief dat politici via diverse media gebruiken, heeft **altijd een effect** op wie de boodschap krijgt. Luisteraars, lezers of kijkers interpreteren informatie en worden geïnspireerd of aangesproken om er iets mee te doen. Dat is op zich geen slechte zaak, het kan leiden tot meer bewustzijn en engagement. Het kan echter ook misgaan wanneer toehoorders aangezet worden tot haatspraak of zelfs het plegen van misdaden door een bepaald narratief of toxisch discours.

Unia roept politici daarom op om altijd op een **verantwoordelijke manier** te spreken en te debatteren.

Aandacht voor sluwe en impliciete beweringen

Het probleem ligt vaak in de zogenaamde **grijze zone** waarbij mensen bewust juridisch strafbare uitspraken vermijden en impliciete aantijgingen gebruiken tegenover een bepaalde groep. Het wij-zij-denken wordt daardoor laag per laag aangescherpt. Niet zozeer met straffeloze ‘beweringen’, maar met **vage verdachtmakingen en onschuldig lijkende framing**.

Unia trekt niet onbezonnen of snel **naar de rechter**. In strafrechtelijke zaken stellen we ons burgerlijke partij bijvoorbeeld **wanneer de feiten bijzonder ernstig zijn of wanneer de fundamentele mensenrechten** duidelijk **aangetast** dreigen te worden door een bewust polariserend of radicaliserend discours, al dan niet online. Waar mogelijk is Unia voorstander van het toepassen van alternatieve maatregelen en alternatieve straffen.

Daarom stelde Unia zich na de ophefmakende Pano-reportage, wel burgerlijke partij in de correctionele rechtszaak tegen Dries Van Langenhove en de andere betrokken leden van Schild & Vrienden voor strafbare uitlatingen die aanzetten tot haat, discriminatie en geweld. De rechtszaak zal in 2023 gepleit worden voor de correctionele rechtbank.

Dossiers in 2022 bij Unia inzake haatspraak

	Aantal dossiers
Samenleving	152
Media	82
Goederen en diensten	34
Politie en justitie	25
Onderwijs	8
Diverse activiteiten	6
Arbeid en werkgelegenheid	5
Eindtotaal	312

In totaal sloten we 312 haatspraakdossiers in 2022 af waarvan de meeste, met name 152 dossiers zich voordeden in het domein **samenleving** (aanzetten tot in de publieke ruimte, negationisme). Voor het domein **media/internet** waren er dat 82 (aanzetten tot op sociale media, televisie, geschreven pers ...) Vervolgens telden we 34 haatspraakdossiers in het domein **goederen en diensten**. Aansluitend volgden 25 haatspraakdossiers in het domein van **politie en justitie**.

Bijna de helft van de haatspraakdossiers waren aanzettingsmisdrijven en mondelinge beledigingen. In mindere mate ging het om bedreigingen, negationisme, laster en eerroof en verspreiden van racistische denkbeelden. De motieven in al deze dossiers waren in eerste instantie raciaal (221), daarna iemands seksuele oriëntatie (57) en vervolgens religieuze overtuiging (38).

Zoals vermeld, werden 82 dossiers geopend voor het domein media. De meeste uitspraken deden zich daarbij voor op het **internet** (64 dossiers) en draaiden (in dalende volgorde) om de zogenaamde raciale criteria, seksuele oriëntatie en geloof.

Aantal internetdossiers per type

Facebook	22
Twitter	10
Andere	9
Digital messaging	8
Ander sociaal netwerk	6
Blog of Belgische website	4
YouTube	3
Krantenforum	2
Eindtotaal	64

Aantal internetdossiers per criterium

'Raciale' criteria	54
Seksuele oriëntatie	13
Geloof of levensbeschouwing	10
Unia niet bevoegd	10
Andere criteria	6
Handicap	4
Vermogen	1
Leeftijd	1
Gezondheidstoestand	1
Eindtotaal	100

Nog in tegenstelling tot andere jaren kreeg Unia in 2022 ook **minder meervoudige** meldingen rond eenzelfde uitspraak. Alleen de uitspraak van Vooruit-voorzitter Connor Rousseau over verplichte vaccinatie tegen COVID-19 in januari 2022 leidde tot zo'n meervoudige melding waarbij honderden burgers een melding deden bij ons. Ook een tweet op Twitter dat "Vlaams Belangers beter geaborteerd zouden moeten worden", zorgde voor een tiental meldingen bij Unia.

In 2022 kreeg Unia **57 meldingen over antisemitisme en negationisme**. Dat resulteerde in de opening van 31 dossiers. In de cijfers die we hier voorstellen, zijn zowel de feiten opgenomen die

betrekking hebben op de criteria Joodse afkomst of geloof als negationistische uitlatingen of boodschappen.

We hebben geen significante stijging vastgesteld in vergelijking met vorig jaar. De actualiteit, zoals het conflict tussen Israël en Palestina of de acties van extreemrechts, kan wel leiden tot een opleving van jodenhaat, ook in België. We behandelden hoofdzakelijk strafrechtelijke dossiers over haatspraak en haatmisdrijven en niet zozeer burgerlijke dossiers zoals discriminatie in huisvesting en op het werk.

Om de problematiek beter af te bakenen en de **tendenzen in verband met antisemitisme en negationisme te analyseren**, werkten we actief mee aan [Networks Overcoming Antisemitism](#) (NOA). Dat resulteerde in juni 2022 in de publicatie van een nationaal rapport over overheidsbeleid voor het bestrijden van antisemitisme en bevorderen van Joods leven. Unia kondigde ook de publicatie van een rapport over antisemitisme aan (in 2023).

Unia zet zich ook in samen met verschillende verenigingen die betrokken zijn bij de strijd tegen antisemitisme, zoals de Kazerne Dossin, antisemitisme.be, het Hannah Arendt Instituut, de Ligue belge contre l'antisémitisme of het FRA (Bureau van de Europese Unie voor de Grondrechten).

In november 2022 namen de FOD Justitie en de staatssecretaris voor Gelijke Kansen opnieuw de leiding over het **Nationaal coördinatiemechanisme inzake de strijd tegen het antisemitisme** (de opvolger van de vroegere waakzaamheidscel). Unia zal als expert ondersteuning bieden in verschillende werkgroepen.

Belangrijke rechtspraak in 2022

Ondanks het status quo voor een wetswijziging rond artikel 150 van de Grondwet, boekte Unia toch enkele **juridisch overwinningen in 2022 op het vlak van online en offline haatspraak**. Zoals eerder vermeld trekt Unia niet snel naar een rechtbank, ook al zijn we wettelijk bevoegd om in rechte op te treden na goedkeuring van onze raad van bestuur.

Eerste veroordeling in België van haatdragende memes

Een meme van een brandende moskee met de tekst 'ik steun de warmste week', een meme waarop het naakte achterwerk van een vrouw te zien is die een koranbladzijde gebruikt als toiletpapier met de tekst 'Koran cheap toiletpaper. 0.99 cent at Aldi! Always handy after you shit on Islam!', een video van de aanslag op de moskee van Christchurch (Nieuw-Zeeland) ...

Een vrouw die gekend stond bij het OCAD als een militante uit het extreemrechtse milieu plaatste bovenvermelde memes en video's online. Bijkomend postte ze op verschillende socialemediaplatformen negationistische boodschappen met filmpjes met speeches van Hitler en een meme van een lachende Hitler met de tekst 'Look at Europe now. Miss me yet???'.

De vrouw werd op 11 oktober 2021 door de correctionele rechtbank Antwerpen, afdeling Turnhout ver-

oordeeld voor het aanzetten tot haat of geweld jegens een groep en voor het goedkeuren van de genocide tijdens de WOII door het Duitse nationaalsocialistische regime. De beklagde tekende beroep aan tegen de veroordeling. Opmerkelijk deed ook het openbaar ministerie dat. Het oordeelde dat deze zaak niet door een correctionele rechtbank kon worden beslist, maar dat een hof van assisen bevoegd was omdat er sprake was van moslimhaat.

Het hof van beroep bevestigde op 15 september 2022 in haar arrest de eerdere veroordeling voor het posten van **haatzaaiende memes**. Belangrijk hierbij is het feit dat het hof oordeelde dat **haatdragende berichten over moslims ingegeven kunnen zijn door racisme en xenofobie** en bijge-

volg beoordeeld kunnen worden door een correctionele rechtbank. Eerder legden we de bestaande spanning rond persmisdrijven uit en dat maakt deze veroordeling juridisch bijzonder interessant.

De vrouw werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van zes maanden en een geldboete van 320 euro, beide met drie jaar uitstel. Een van de probatievoorwaarden voor de vrouw is de verplichting om de Kazerne Dossin te bezoeken. Vanaf pagina 33 lees je meer over alternatieve gerechtelijke maatregelen zoals geleide bezoeken aan de Kazerne Dossin.

Online racisme en negationisme veroordeeld

Unia was betrokken partij in de rechtszaak waarbij een man in november 2022 veroordeeld werd voor het **aanzetten tot haat of geweld** en voor negationisme. Hij deed dit op het **Russische en gratis sociaalmediaplatform VK of VKontakte**. VK is een notoir platform voor personen die illegale inhoud willen delen, aangezien socialemediaplatformen zoals Facebook en Instagram dergelijke berichten vaak niet tolereren.

Wat was er gebeurd? De man plaatste neonazistische symbolen op zijn openbaar VK-profiel. In zijn berichten stigmatiseerde en ontmenselijkte hij mensen op de vlucht, mensen met een moslim achtergrond, zwarte mensen, Joodse mensen, vrouwen, LGBTI+ personen... Hij verheerlijkte het nazisme en Adolf Hitler en minimaliseerde en ontkennde de holocaust.

Enkele voorbeelden van de berichten:

- › Een verzameling memes waarvan er twee duidelijk getuigen van blanke suprematie met de teksten “SAVE BEES NOT REFUGEEES”, “LIEBE DEINE RASSE” en “LOVE YOUR RACE”

- › Een meme in de nasleep van de BlackLivesMatter-gebeurtenissen, waarbij Disneyfiguurtjes een politievoertuig op een racistische manier omschrijven als “It’s like Uber, but for nigga’s”.
- › Een meme waaruit de afkeer van mensen op de vlucht blijkt, en het voornemen om hen te discrimineren. De tekst “ME. SAVING REFUGEEES” is vergezeld van een reeks foto’s waarbij een gekleurde drenkeling een blanke hand toegestoken krijgt. Dan doet deze hand een ‘high five’, de drenkeling/vluchteling verdrinkt en de blanke handen wassen zich vervolgens ‘in onschuld’ onder de kraan.

De correctionele rechtbank Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, oordeelde het aanzettingsmisdrijf tot haat en discriminatie en het misdrijf negationisme bewezen en veroordeelde de man tot een gevangenisstraf van 6 maanden (met probatieuitstel gedurende 3 jaar) en een geldboete van 800 euro (met probatie-uitstel voor de helft gedurende 3 jaar). De man moest zich ook laten behandelen voor zijn alcoholprobleem, werk zoeken en deelnemen aan een geleid bezoek aan de Kazerne Dossin (meer over Kazerne Dossin verder in deze katern).

Eerste veroordeling in België van alternatieve Hitlergroet

Op 8 november 2022 veroordeelde de correctionele rechtbank West-Vlaanderen, afdeling Brugge een man voor het **aanzetten tot haat en geweld** door het **uitbrengen van de Kühnengroet** tijdens een protestmars (Mars tegen straffeloosheid) in Oostende. De betoging werd overigens verboden wegens het samenscholingsverbod als COVID-19-maatregel en omdat de initiatiefnemers gelinkt werden aan extreemrechtse organisaties en harde supporterskernen.

Tijdens de mars scandeerden manifestanten allerlei racistische leuzen zoals “Islamieten... parasieten”, “Linkse ratten... rol uw matten”, “Vreemd gespuis, ga naar huis”. Doordat mondmaskers gedragen werden, konden deze mensen niet geïdentificeerd worden. De beklagde die de Kühnengroet bracht, werd tijdens de mars wel gefotografeerd en die foto werd later gepubliceerd door journalisten.

De Kühnengroet werd uitgevonden door de Duitse neonazi Michael Kühnen en was bedoeld om het verbod op de Hitlergroet te omzeilen. De groet wordt geuit met drie gestrekte vingers die de letter W (van weerstand) vormen. De beklagde beweerde dat hij nog nooit van deze alternatieve Hitlergroet had gehoord, maar het dossier toont

aan dat de man bekend staat voor zijn extreemrechtse gedachtegoed, banden heeft met ultranationalistische en fascistische middens en zonder twijfel op de hoogte was van de neonazisymboliek en de betekenis ervan. De man bracht **bewust** de groet in de **openbare ruimte** en sprak daarmee zijn goedkeuren uit van de holocaust tijdens WOII en zette aan tot haat, discriminatie en geweld tegen een groep of leden ervan van een zogenaamd ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming.

Unia was betrokken partij in deze zaak. Het is de eerste keer dat iemand in België veroordeeld werd voor het brengen van een alternatieve Hitlergroet. De man kreeg een geldboete van 800 euro, waarvan de helft met drie jaar uitstel. ■

Haatmisdrijven

Herdefiniëring haatmisdrijf

Wat is een haatmisdrijf? De invulling van dat begrip veranderde onlangs door de wet van 6 december 2022 IIbis om justitie menselijker, sneller en straffer te maken. Deze wet heeft een invloed op wat we moeten begrijpen onder het begrip 'haatmisdrijven'.

Een haatmisdrijf is **élk misdrijf** (doodslag, slagen en verwondingen, graffiti en beschadigingen aan gebouwen, belaging, intimidatie en pesterijen, schuldig verzuim, aanranding, brandstichting, ...) dat gepleegd wordt omwille van een **discriminerende drijfveer**: de dader wordt gedreven door een specifieke haat, misprijzen of vijandigheid tegen een persoon wegens een beschermd kenmerk dat aanwezig of vermeend aanwezig is bij het slachtoffer.

De strafbepaling bij haatmisdrijven kunnen voortaan drieërlei zijn:

- › Voor sommige haatmisdrijven geldt een **verplichte strafverzwaring** (bijv. bij doodslag en slagen en verwondingen)
- › Voor sommige wordt een **facultatieve strafverzwaring** toegepast (bijv. bij schuldig verzuim, belaging, brandstichting, vernielingen, graffiti)
- › Voor alle overige misdrijven uit het Strafwetboek moet de rechter het haatmotief als **verzwarende factor** in overweging nemen bij het bepalen van de straf.

Afgesloten dossiers haatmisdrijven in 2022

Unia sloot **322 haatmisdrijfdoossiers** in 2022 die zich voornamelijk afspelen in de domeinen samenleving (122), arbeid (105), onderwijs (46), politie en justitie (23) en goederen en diensten (20). Daarbij blijven raciale kenmerken (190), seksuele oriëntatie (54) en geloof of levensbeschouwing (20) de voornaamste motieven voor daders om verboden misdrijven te plegen.

Het grootste deel van de dossiers gaat over intimidatie en pesterijen (177), slagen en verwondingen (68) en belaging (58).

Dossiers per type misdrijf	
Intimidatie / pesterijen	177
Slagen en verwondingen (405q SW)	68
Belaging (442t SW)	58
Graffiti en beschadiging van onroerende eigendommen (534q SW)	6
Graffiti en beschadiging van roerende eigendommen (532b SW)	5
Onmenselijke en onterende behandeling	4
Misbruik van gezag	2
Aanranding van de eerbaarheid en verkrachting (377b SW)	1
Doodslag (405q SW)	1
Eindtotaal	322

Raciale haat spant de kroon

Raciale kenmerken staan bovenaan voor alle verboden gedragingen. We sloten 190 haatmisdrijfdoossiers af omwille van iemands **huidskleur, nationale of etnische herkomst, (Joodse) afkomst, nationaliteit**. 103 dossiers gingen over intimidatie en pesterijen en in 41 dossiers was er sprake van slagen en verwondingen. Daarnaast waren er 33 dossiers van belaging van mensen omwille van een raciaal kenmerk. In enkele dossiers ging het om misbruik van gezag, onmenselijke behandeling en doodslag.

Dossiers verboden gedrag raciale criteria	
Discriminatie	329
Haatmisdrijven	190
Haatspraak	221
Eindtotaal	740

Dossiers haatmisdrijven raciale criteria

Intimidatie / pesterijen	103
Slagen en verwondingen (405q SW)	41
Belaging (442t SW)	33
Graffiti en beschadiging van onroerende eigendommen (534q SW)	4
Graffiti en beschadiging van roerende eigendommen (532b SW)	4
Misbruik van gezag	2
Onmenselijke en onterende behandeling	2
Doodslag (405q SW)	1
Eindtotaal	190

Een man die een kopstoot uitdeelt, de Hitlergroet uitbrengt en zijn slachtoffer beledigt met de woorden “Pummel, vuile neger”. Een man met donkere huidskleur die slagen krijgt wanneer hij zijn auto wil ophalen in de garage en daarbij racistische verwijten te horen krijgt. Het zijn enkele voorbeelden van racistische haatmisdrijven die in 2022 werden veroordeeld.

Haat omwille van Joodse afkomst: amper gemeld door slachtoffers

Mannen die rondrijden in een Joodse buurt en daar kinderen lastigvallen en duwen. Een Joodse bakker die een brief met bedreigingen krijgt. Twee mannen die spugen op Joodse voorbijgangers. Een chassidische Jood wordt in zijn gezicht geslagen wanneer hij de synagoge verlaat. Het zijn maar enkele voorbeelden van de vele **antisemitische incidenten** in Antwerpen waarvan we op de hoogte zijn maar waarvoor we toch geen melding kregen. We moedigen de slachtoffers aan om de feiten te melden bij de politie en onze diensten. Unia pleit bovendien voor een betere registratie van antisemitische haatmisdrijven en betere informatie aan de slachtoffers, zodat de daders kunnen worden vervolgd en gestraft.

Slagen en verwondingen wegens (vermeende) seksuele oriëntatie

In 2022 sloot Unia **137 dossiers gelinkt aan seksuele oriëntatie** (voor discriminatie, haatspraak of haatmisdrijven).

Dossiers verboden gedrag seksuele oriëntatie	
Discriminatie	26
Haatmisdrijven	54
Haatspraak	57
Eindtotaal	137

Wanneer we kijken naar de 54 dossiers haatmisdrijven omwille van seksuele oriëntatie, dan zien we dat dat hier in verhouding meer sprake is van slagen en verwondingen dan bij de haatmisdrijven voor de andere criteria. **Bijna de helft van de haatmisdrijven omwille van iemands seksuele oriëntatie was fysiek gewelddadig.**

Dossiers haatmisdrijven seksuele oriëntatie	
Slagen en verwondingen (405q SW)	24
Belaging (442t SW)	16
Intimidatie / pesterijen	11
Graffiti en beschadiging van onroerende eigendommen (534q SW)	2
Graffiti en beschadiging van roerende eigendommen (532b SW)	1
Eindtotaal	54

Drie opvallende vaststellingen in onze dossiers over haatmisdrijven tegenover LGBTI+ mensen:

- › Meerdere misdrijven werden gepleegd door mannenbendes (meerdere daders pleegden de feiten in groep)
- › De slachtoffers zijn bijna nooit vrouwen, maar vooral mannen
- › De meeste slachtoffers werden aangevallen wanneer ze wandelden als koppel

We benadrukken dat deze dossiers slechts een deel van de werkelijkheid zijn. De **haatmisdrijven met homofob motief zijn ondergerapporteerd**. Enerzijds omdat de slachtoffers bang zijn om een klacht in te dienen bij de politie. Anderzijds omdat, als ze dat toch doen, het haatmotief niet altijd wordt genoteerd. Als de slachtoffers contact opnemen met Unia, vragen wij in dat geval aan de referentieambtenaar bij de politie om de persoon opnieuw op te roepen zodat het motief in het pv wordt opgenomen.

Reageren op en registreren van geweld tegenover LGBTI+ mensen is belangrijk en nodig

Unia werkte samen met het Brussels Observatorium voor Preventie & Veiligheid (Observatorium BPV) voor de [publicatie over geweld tegen LGBTI+ personen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest](#). De analyse van het Observatorium toont aan dat **geweld tegen LGBTI+ personen** wijdverspreid is in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG), maar **zelden gesignaleerd** wordt. Dit is geen uniek gegeven voor Brussel, ook in Wallonië en Vlaanderen worden weinig feiten effectief gemeld bij bevoegde instanties, door slachtoffers of getuigen van de feiten.

Voor de internationale dag tegen homofobie en transfobie, riep Unia op 16 mei 2022 op om geweld uit haat tegenover LGBTI+ mensen altijd te mel-

den omdat we weten dat getuigen een bijzonder belangrijke rol spelen in het aantonen van het haatmotief. Onderzoek toonde aan dat daders van haatmisdrijven makkelijker tot de daad overgaan als ze het gevoel hebben dat niemand zal reageren. Getuigen maken het mogelijk om het slachtoffer te ondersteunen en te helpen om gerechtelijke stappen te zetten.

Ook door de [studie ‘Sloten en sleutels’](#) van de Koning Boudewijnstichting waar Unia aan meewerkte, weten we hoe belangrijk de **steun van getuigen** is voor de slachtoffers. Hun rol is ook **doorslaggevend** om het haatmotief in de rechtbank erkend te krijgen. Daarnaast blijft een **goede registratie** van het haatmotief bij politie en parket essentieel.

Praktijkvoorbeeld apart loket voor slachtoffers

In Gent namen de korpschef en de referentieagent COL13 het initiatief om samen met een tiental collega-politieagenten op een bijzondere manier aandacht te geven aan slachtoffers van haatmisdrijven: elke dinsdagavond en zondagnamiddag organiseren ze een apart onthaalloket voor slachtoffers. Men kan op voorhand eenvoudig een online afspraak maken en daarbij al aanklikken of het gaat om een geval van holebifobie, trans- en interseksefobie, gendergerelateerd geweld, racisme of seksisme. Als melders een afspraak maken, krijgen ze bij feiten op het openbaar vervoer de vraag om ook aangifte te doen bij De Lijn zodat binnen 48 uur beelden kunnen opgevraagd worden.

De politieagenten die de aangifte verwerken, werden allen getraind door medewerkers van Unia over de antidiscriminatiewetgeving en over het belang van de correcte registratie van haatmisdrijven.

Beleidsmatig verder werken

In mei 2022 maakte de staatssecretaris voor Gelijke Kansen de 133 maatregelen bekend van het nieuwe [federale actieplan voor een LGBTQI+ Friendly België](#) waarover Unia werd geraadpleegd. Het plan wil onder andere Unia versterken zodat de organisatie haar werk rond de behandeling van haatmeldingen op basis van seksuele oriëntatie kan uitvoeren.

Unia engageerde zich ook om mee te werken aan acties van het [Brussels actieplan voor de inclusie van LGBTQIA+-personen 2022-2025](#). Zo dragen we bij aan een breed opleidingsaanbod over inclusie voor eerstelijns werkers die in contact staan met LGBTI+ personen. We zullen ook meewerken aan een platform van deskundigen om informatie en goede praktijken op zo ruim mogelijke schaal te verspreiden. Het is de bedoeling om een centraal contactpunt te creëren voor kennisdeling en promotie van activiteiten van de leden van het platform. Een andere doelstelling in het plan is een beter zicht te krijgen op geweld tegen en discriminatie van LGBTI+ personen, maar ook op de behoefte en motivatie van slachtoffers om al dan niet klacht in te dienen. Unia zal zich samen met de Brusselse gemeenten, politiezones, de verenigingssector, het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (IGVM) en het Brussels parket hiervoor inzetten. Alle 35 acties voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kan je in dit plan lezen.

Belangrijke rechtspraak in 2022

Haatmisdrijven worden op diverse plekken in België en in verschillende maatschappelijke domeinen gepleegd. Ze werden in enkele gevallen

ook veroordeeld waarbij Unia zich ook burgerlijke partij stelde:

Veroordeling racistische aanval op jonge vuilnisman

In november 2020 deed een jonge vuilnisophaler met zijn collega in Bouvignes (Dinant) de ochtendronde. Een man reed achter de vuilniswagen en werd ongeduldig. Hij begon de jonge arbeider te beledigen: “Vuile zwarte, vuile neger, ga terug naar je land”. Toen de jongeman naar de auto toeging om te begrijpen waarom hij werd beledigd, stapte de verdachte uit en begon hij de jongeman agressief te slaan. Hij sloeg ook de andere man die zijn jongere collega wilde helpen om de dader terug in zijn auto te duwen. Terwijl de dader wegreed, riep hij opnieuw: “Neger, jij bent gemaakt om vuil op te rapen, en jij bent zelf vuil”.

De jongeman kon door dit geweld enkele dagen niet werken. Dankzij de getuigenverklaringen heeft de rechtbank het gratuite en racistische karakter van deze agressie kunnen bevestigen. Het is een van de vele illustraties waarmee mensen van buitenlandse herkomst dagelijks geconfronteerd worden, zelfs tijdens hun werk.

De [correctionele rechtbank van Dinant veroordeelde op 24 mei 2022 de dader](#) tot een werkstraf van 100 uur en een boete van 800 euro wegens slagen en verwondingen met als verzwarende omstandigheid racistische motieven.

Bevestiging door hof van beroep van racistisch haatmisdrijf in treinstation

Op 26 augustus 2018 stond een 15-jarige op het perron van het station van Aarschot te wachten op een trein naar Antwerpen. Hij was vergezeld van

zijn zus en twee kinderen. Hij werd tegengehouden door een man die hem verbaal en fysiek mishandelde. Twee vrouwen namen ook deel aan de agressie. De situatie onttaardde en de man duwde de jongen uiteindelijk met geweld op de rails en verhinderde dat hij kon terugkeren op het perron, waardoor zijn leven zelfs in gevaar kwam. De zus van de jongeman probeerde tussenbeide te komen, maar deelde daardoor eveneens in de klappen. De gebeurtenissen werden door de zus gefilmd. Tijdens deze opname is duidelijk te horen dat de drie verdachten meerdere racistische opmerkingen maken, zoals “Ga terug naar je land!”

In juni 2020 veroordeelde de correctionele rechtbank van Leuven de daders en oordeelde dat de expliciete racistische uitlatingen niet los konden worden gezien van de gewelddaad. Twee van de drie verdachten besloten in beroep te gaan.

[Het hof van beroep in Brussel bevestigde op 28 maart 2022 de correctionele veroordeling](#) en onderstreepte in zijn arrest uitdrukkelijk de enorme en blijvende gevolgen van deze agressie voor het toen 15-jarige slachtoffer, dat sindsdien aan angst- en stemmingsstoornissen lijdt. Als gevolg van de aanval kon het slachtoffer lange tijd niet naar school en moest hij zich laten behandelen voor posttraumatische stress.

Transgender persoon slachtoffer van haat tegenover LGBTI+ mensen

In juli 2018 werd een transgender persoon in een park in Anderlecht aangevallen door twee personen. De beklaagden hadden de dag voor het incident een ontmoeting met het slachtoffer geregeld via een datingwebsite voor homoseksuele mannen. De daders, gewapend met een taser, vielen het slachtoffer aan terwijl ze de scène filmde. Op de

video is te horen hoe een van de beklaagden “Hij is een flikker” tegen het slachtoffer roept.

De beklaagden werden door het parket vervolgd voor slagen en verwondingen met voorbedachte rade, met een arbeidsongeschiktheid van minder dan 4 maanden tot gevolg en met als verzwarende omstandigheid een haatmotief en voor verboden wapendracht.

[De correctionele rechtbank Brussel](#) achtte op 9 februari 2022 de tenlasteleggingen bewezen en erkende het haatmotief van de aanval. De beklaagden gaven toe dat ze naar de ontmoeting waren gegaan met een persoon van wie ze wisten dat die transseksueel was, met het oog op een afrekening of, in hun woorden “om een flikker in elkaar te kloppen”.

De eerste beklaagde werd veroordeeld tot 38 maanden gevangenisstraf met probatie-uitstel van vijf jaar voor twee derde van de straf en een

geldboete van 800 euro. De tweede beklaagde werd veroordeeld tot een werkstraf van 300 uur en een boete van 800 euro. Op burgerlijk vlak kreeg het slachtoffer 11.000 euro als vergoeding voor materiële en morele schade. De vereniging Rainbow House (die ook burgerlijke partij was) ontving een schadevergoeding van 1.500 euro.

Dit is, voor zover we weten, de tweede uitspraak waarin een haatmisdrijf tegen een transgender persoon wordt vastgesteld ([eerste uitspraak betreft corr. Brugge 7 maart 2018](#)). Transseksuele mensen zijn wel vaker het slachtoffer van haatmisdrijven, maar vinden het dikwijls ook moeilijk om de autoriteiten te benaderen uit angst om bespot te worden. Hoewel het beschermd kenmerk ‘transseksualiteit’ onder de zogenaamde genderkenmerken valt (waarvoor het Instituut voor gelijkheid van vrouwen en mannen bevoegd is), maakte de rechter hier geen gewag van het kenmerk ‘gender’ en werden de feiten enkel geanalyseerd vanuit het oogpunt van het kenmerk ‘seksuele oriëntatie’.

Elke publieke ruimte
moet inclusief en
veilig zijn voor
iedereen

Voor een beter begrip over de toename voor geweld tegenover LGBTI+ mensen, spraken we met Olivier Slosse, korpschef voor de politiezone Brussel Noord en voormalig referentieagent discriminatie en haatmisdrijven.

We merken meer agressie tegenover LGBTI+ mensen. Hoe ervaart u dit in uw politiezone Brussel Noord?

Sommige mensen hebben een eerder **traditioneel beeld** van man-vrouwverhoudingen, of van rolpatronen voor mannen of vrouwen. Zelfs vrouwen bij de politie worden nog af en toe geconfronteerd met seksistische opmerkingen; sommige mannen weigeren zelfs in dialoog te gaan met een politievrouw. Seksuele oriëntatie die niet conform is met die traditionele visie, en zeker de uiting daarvan, ligt in de publieke ruimte dan vaak gevoeliger.

Iedereen construeert een psychologische kaart van de stad op basis van de ervaringen die men er heeft. Wanneer je men-

sen dan samenbrengt om die mentale kaart te bespreken, blijkt toch wel dat bepaalde buurten als onveiliger worden aanvoeld dan andere. Alles draait volgens mij rond evenwichten in de openbare ruimte. Vaak wordt die hoofdzakelijk ingenomen door mannen of jongens. Wat ook opvalt, is dat die publieke ruimte meer onder druk lijkt te staan voor **(lesbische) vrouwen en transgenders**. Zij kampen nog meer met straatintimidatie door vaak jonge mannen in groep. Groepen waarin sprake is van een echt **toxische masculiene cultuur**, met stereotype meningen over gender en expressie en een neiging naar geweld. Dat is niet meteen op te lossen natuurlijk, maar met meer aandacht voor safety by design (producten en processen zo ontwerpen, dat

ze in de hele levenscyclus geen schadelijke gevolgen hebben voor mens en milieu, nvdr) zou die publieke ruimte al beter kunnen ingericht worden. Daarnaast moet er meer ingezet worden op **sensibilisering** van die groepen om die straatintimidaties aan te pakken.

De polarisering van het debat **woke versus niet-woke** helpt daar ook niet bij, integendeel, en dat heeft een impact op het debat over genderexpressie. Ik heb de indruk dat de constante blootstelling aan al dan niet fake nieuws met bijhorende morele verontwaardiging bij veel mensen een soort van vermoeidheid veroorzaakt en dan een conservatieve tegenreactie ontlokt.

Maar het probleem gaat zeker verder dan dat. Het evenwicht in de hele **publieke ruimte** staat **onder druk**. Je merkt dat ook met het Brusselse verkeersdebat dat volledig gepolariseerd raakt. Alles wordt gezien als onderdeel van een **identiteit** die bedreigd lijkt te worden. Er wordt nu zelfs geweld gebruikt bij aangekondigde verkeersplannen en dat weegt op de lokale besturen. Er moet voor opgelet worden dat de indruk niet ontstaat dat geweld werkt en politiek gelegitimeerd wordt.

Unia is bezorgd over de omvang en slachtoffers van haatmisdrijven die niet melden wat hen overkomen is. Hoe kijkt u naar onderrapportering en wat ziet u als mogelijke remediëring?

Onderrapportering speelt zeker **niet alleen bij geweld tegenover LGBTI+ mensen**, maar ook bij haatmisdrijven in het algemeen, gender based violence, seksueel of intrafamiliaal geweld en straatintimidaties. Er zijn volgens mij **meerdere verklaringen** dan alleen maar slechte registratie en slechte ervaringen met politie. Soms dient men ook geen klacht in omdat men denkt dat het tot niets zal leiden. Soms heeft het slachtoffer schrik voor de gevolgen door aangifte te doen of weet men zelfs niet dat wat gebeurde, een misdrijf is waarvoor je klacht kan indienen. En dan zijn er nog de misdrijven die niét gepleegd worden omdat

men zich gaat aanpassen, door bijvoorbeeld niet meer hand in hand te lopen of bepaalde wijken te vermijden.

De problematiek is dus divers en complex en vergt een **brede en transversale aanpak**. We gaan in onze politiezone meer inzetten op de aangiftebereidheid bij mensen van de LGBTI+ gemeenschap met een systeem van referenten en daar zien we alvast een belangrijke **educatieve rol voor Unia** wat opleidingen en sensibilisering betreft.

Tegelijk moeten we meer stilstaan bij wat het **slachtoffer zelf** wil. Waar ligt diens behoefte? Aangifte doen is één zaak, maar soms volstaat het om veilig en anoniem zijn of haar **verhaal** te kunnen doen, om zaken te herkennen en erkenning te krijgen voor wat ze meemaakten. Niet elk slachtoffer wil een officiële erkenning of straf voor de dader.

We moeten ruimer denken dan het klassiek aangifteloket en ik denk daarbij ook aan **anonieme chatmogelijkheden** zoals in de geestelijke gezondheidszorg. Slachtoffers kunnen in de chat anoniem hun verhaal met elkaar delen en behouden zelf de controle over hoe ver ze willen gaan.

Daarnaast moeten we duidelijk maken dat we als politie er zijn voor de slachtoffers. En we moeten ons meer bekwamen om ze beter te onthalen. Daarvoor zouden we onze competenties moeten versterken op vlak van **klantvriendelijkheid**, actief luisteren, aandacht voor **herstelgericht** werken en **bemiddelen met slachtoffers en daders**. Niet alleen inzetten op administratieve afhandeling van pv's voor vervolging. Als we op dat vlak de politiecultuur kunnen veranderen, dan zetten we volgens mij een stap in de goede richting.

Bedenkingen bij de nieuwe wet om justitie straffer te maken

Aan het begin van dit hoofdstuk vermeldden we al de wet van 6 december 2022 IIbis. Die wetswijziging komt voor een stuk tegemoet komt aan een aantal aanbevelingen van Unia en van de expertencommissie van de federale antidiscriminatiewetten voor een betere toepassing van het strafrecht. Meer informatie lees je ons [evaluatierapport van de Antidiscriminatiewet en Antiracismewet](#) op onze website.

Wat zijn de belangrijkste wijzigingen?

- › De **discriminerende drijfveer kan voortaan een verzwarende factor zijn** bij alle misdrijven waarvoor nog geen (verplichte of facultatieve) strafverzwaring was voorzien. Het systeem borduurt voort op wat er al was en dus blijven er verplichte strafverzwarings (voor bijvoorbeeld slagen en verwondingen), facultatieve strafverzwarings (bijvoorbeeld voor belaging, belediging, vernieling onroerende/roerende goederen ...) en daar bovenop komt voortaan voor alle andere misdrijven de zogenaamde mogelijkheid van de verzwarende factor.
- › Er kan sprake zijn van een discriminerende drijfveer wanneer een slachtoffer geïdентificeerd wordt omwille van een **vermeend kenmerk** (bijvoorbeeld wanneer een heteroseksueel slachtoffer aangevallen wordt omdat de dader denkt dat het slachtoffer homoseksueel of lesbisch is, ook al is dit niet geval).
- › Ook wanneer het slachtoffer een **(vermeende) band** heeft met iemand tegenover wie de dader haat, misprijzen of vijandigheid koestert, kan sprake zijn van een haatmisdrijf.

- › De **beschermde kenmerken** worden **uitgebreid** met zwangerschap, bevalling, het geven van borstvoeding, medisch begeleide voortplanting, ouderschap, zogenaamde geslachtsverandering, genderidentiteit, genderexpressie, seksekenmerken en sociale positie.

Met deze aanpassing tracht België tegemoet te komen aan de ingebrekestelling door de Europese Commissie voor de omzetting van een Europees Kaderbesluit (2088/913/JBZ) dat zegt dat de bepalingen voor haatmisdrijven op alle misdrijven van toepassing zouden moeten zijn.

Blijvende nood aan vereenvoudigde en uniforme registratie voor haatmisdrijven

Het is nog onduidelijk wat het **effect** zal zijn van de discriminerende factor bij alle misdrijven op de gegevensverzameling en rapportering door politie en parket. Unia vreest dat het de registratie en rapportering zal bemoeilijken omdat er **geen duidelijkheid bestaat over hoe zo een discriminerende factor geïdentificeerd en geregistreerd moet worden**.

Unia pleit voor een **eenvoudiger en uniform systeem** om haatmisdrijven te beoordelen met duidelijke **consequenties** voor de dader. Dit zal bijdragen tot de nodige erkenning voor slachtoffers en een betere opsporing, vervolging en registratie van haatmisdrijven. Die vereenvoudiging en uniformiteit voor de definiëring en registratie ontbreekt nog altijd.

Unia pleit daarom voor het opnemen van een **'algemene clausule'** in het Strafwetboek die kan toegepast worden op alle misdrijven en voor alle beschermde criteria. Dit zal wellicht ook bijdragen aan een betere **rapportering** over specifieke

fenomenen als haatmisdrijven ingegeven door antisemitisme en moslimhaat.

Tot slot blijft Unia **bezorgd over hoe rechters zullen omgaan met de verzwarende factor**. De rechter moet de discriminerende drijfveer of het haatmotief “mee in overweging nemen”. Het is echter onduidelijk wat dit betekent omdat er **geen verplicht vervolg aan gebonden** is. Ook daarom wil Unia een ‘algemene clausule’ die voorziet in een duidelijke consequentie, bijvoorbeeld een hogere straf. Zal het de noodzakelijke erkenning van het haatmotief voor de slachtoffers voldoende voorop stellen? We weten alleszins uit eerder vermeld onderzoek ([Sloten en sleutels](#)) dat de ondubbelzinnige erkenning en veroordeling van

een haatmisdrijf bijzonder belangrijk zijn voor het slachtoffer om verder te kunnen gaan.

Unia wil wetswijziging om overleden slachtoffers te verdedigen

Er is sprake van een aanpassing van het Strafwetboek waardoor een organisatie als burgerlijke partij zou mogen optreden voor ‘mensen in kwetsbare toestand’. Deze bepaling gaat momenteel op voor zwangere vrouwen, mensen met psychische problemen en minderjarigen.

Unia zou ook willen kunnen **optreden in rechtszaken met dodelijke afloop voor het slachtoffer**.

Nu kan dat alleen als de nabestaande(n) van het slachtoffer akkoord gaat. Unia merkt dat bij haatmisdrijven tegenover LGBTI+ mensen waarbij het slachtoffer de seksuele oriëntatie nog niet bekend had gemaakt, de vraag voor verdediging van het slachtoffer soms op verzet stoot bij de familieleden.

Unia betreurt dat ze in dit soort situaties niet mag optreden om erkenning en veroordeling van het misdrijf te bekomen. Daarom pleit Unia voor een **wetswijziging** om de rechten van diegenen die zich niet meer kunnen uitdrukken, toch te mogen verdedigen in het belang van het slachtoffer, de gemeenschap en de samenleving in haar geheel.

Het belang van een tussenkomst door Unia als burgerlijke partij ligt natuurlijk ook in het toegang krijgen tot het dossier en zo aanvullend onderzoek te kunnen vragen, bijvoorbeeld naar specifieke haatmotieven.

Het optreden van Unia heeft in dergelijke zaken ook een belangrijke symbolische functie naar de gemeenschap die met het haatmisdrijf ook gevisseerd wordt.

Vooruitgang dankzij bondgenoten

Het spreekt vanzelf dat in dit soort dossiers samenwerking en informatie-uitwisseling cruciaal is voor een goede afloop. Unia is daarom tevreden om

(verder) te kunnen samenwerken met verschillende **partners** zoals de internetrecherche van de federale politie (i2-IRU), de Centrale directie van de bestrijding van de zware en georganiseerde criminaliteit (DJSOC) en het Coördinatieorgaan voor de veiligheid (OCAD). Het uitwisselen van informatie helpt iedereen in het uitvoeren van ieders taken en bevoegdheden. We gaan graag dieper in op onze meest bevoorrechte partner.

Politie en COL13

Een belangrijke partner voor ons is de politie, en de zogenaamde **omzendbrief van 17 juni 2013** (hierna afgekort **COL13**) is daarbij een belangrijk samenwerkingsinstrument. Die heeft de bedoeling het opsporings- en vervolgingsbeleid voor haatmisdrijven (zoals bepaald in de antidiscriminatie-, gender- en antiracismewetten en decreten) te uniformiseren en de samenwerking tussen het openbaar ministerie, de politie en andere instanties (waaronder Unia) te stroomlijnen. Zo zijn er per gerechtelijk arrondissement magistraten en per politiekorps politieagenten die specifiek aangewezen worden als referentiepersoon voor haatmisdrijven. Zij zijn op hun beurt binnen hun organisaties de contactpersoon voor deze materie en de uitwisseling hierover.

De COL13 voorziet ook dat **Unia systematisch op de hoogte moet worden gesteld van alle registraties en uiteindelijke vonnissen** van discriminaties

en haatmisdrijven en dat Unia **opleidingen** en **sensibilisering** verzorgt aan nieuw aangeduide referentiepolitieagenten en referentiemagistraten.

Opleiding en sensibilisering

Er werden in totaal niet minder dan **40 opleidingsdagen** besteed aan politie in 2022, dat is zo'n 18% van het totaal aantal gepresteerde opleidingsdagen door Unia. Een volledig overzicht van alle opleidingen en infosessies van Unia lees je in de katern 'Unia als gelijkheidsorgaan' van ons jaarverslag.

In 2022 gaf Unia in het kader van de COL13 meerdere opleidingen aan referentieagenten in de **lokale** politiezones Heist, Antwerpen, Brussel West, Brussel Noord, Brussel Ukkel/Oudergem. Ook in de Nationale Politieacademie (ANPA) gaf Unia 'Train the trainer' sessies. Daarnaast organiseren we jaarlijks een opleiding in het Instituut voor Gerechtelijke Opleiding (IGO).

Bij al deze opleidingen komen diverse onderwerpen aan bod:

- › Belangrijkste elementen van antidiscriminatie-wetgeving
- › Haatboodschappen en haatmisdrijven
- › Aandachtspunten in de omgang met en het ont-haal van slachtoffers
- › Belang van goede registratie in het proces-verbaal met aandacht voor het haatmotief
- › Reageren op collega's met racistische uitspraken of humor

Sinds enkele jaren werkt Unia samen met Kazerne Dossin voor het project **Holocaust Politie Mensenrechten** (HPM). De opleidingen hier leggen de klemtoon op ethische en mensenrechten-dilemma's in politiecontext en op integriteit op de werkvloer.

Online nieuwsbrief COL13

Kennisontwikkeling en netwerking is belangrijk voor Unia. In het kader van de COL13 sturen we driemaandelijks een specifieke online nieuwsbrief naar (ingeschreven) referentieagenten en referentiemagistraten COL13. Daarin delen we **actualiteit, informatie, recente en relevante (inter)nationale rechtspraak rond discriminatie en haatmisdrijven**. Ook lokale initiatieven die anderen kunnen inspireren om in het eigen arrondissement of politiezone aan de slag te gaan, zijn een vast onderwerp. De nieuwsbrief wordt zowel in het Nederlands als in het Frans opgemaakt en verzonden aan een 450-tal ingeschreven personen. ■

Maatschappelijke problemen aanpakken: een collectieve verantwoordelijkheid

Tien jaar COL13: een reden om te vieren? Het is een van de vragen die we stelden aan David Quinaux, hoofdinspecteur en referentieagent discriminatie en haatmisdrijven voor de politiezone Charleroi. Hij maakt deel uit van de werkgroep COL13 en is co-voorzitter van de raad van bestuur van Unia.

Hoe ervaart u de toepassing van de COL13 in de politiezone Charleroi?

Na 10 jaar COL13 hebben we met alle betrokkenen samen helaas nog geen tien op tien gehaald. De strijd tegen discriminatie en haatmisdrijven is voor onze politiezone alleszins wel een **prioriteit**. Elke politieagent in ons korps is op de hoogte van wat een haatmisdrijf is en weet wat dit betekent voor het politiewerk. Dat is helaas niet overal het geval waar omwille van het verloop van politieagenten en magistraten het moeilijk is om vervangers aan te duiden.

Wij geven **veel aandacht aan de slachtoffers** van haatmisdrijven en dat wordt ook sterk

gewaardeerd door de slachtoffers. Zodra er sprake is van een haatdelict, doen we er alles aan om het pv correct in te vullen en een goede overdracht te organiseren qua begeleiding en opvolging voor het slachtoffer. We maken het slachtoffer altijd attent op de mogelijke begeleiding van Unia en nemen indien gewenst contact met Unia. Die zorgzaamheid voor het slachtoffer is heel belangrijk, men onderschat dat vaak.

Hoe zou je agenten motiveren om de rol van referentiepersoon op te nemen?

Op zich brengt het weinig extra werklast met zich mee. Een pv moet altijd opgesteld worden, het is een kleine moeite om cor-

rect extra vakjes aan te duiden om de haatfenomenen in kaart te brengen. Maar het werk van een referentiepolitieagent is **meer dan alleen correct pv's** invullen. Het gaat ook om **preventie, netwerking en kennisdeling** met diverse actoren in de politionele en gerechtelijke wereld maar evenzeer het maatschappelijk middenveld, de lokale organisaties, de jeugdverenigingen, etc. Dat vergt toch extra inspanning en een specifieke waardering voor dat engagement zou het misschien wel wat aantrekkelijker maken. Ik denk bijvoorbeeld aan een waardering in de vorm van een **apart statuut** als referentieagent. Unia heeft overigens een heel nuttig **competentieprofiel** ontwikkeld voor wat men moet kennen, kunnen en doen. Het zou goed zijn mocht dat opgenomen worden in de **nieuwe COL13** die in 2023 zal gepubliceerd worden.

Goed functionerende referentieagenten zijn één zaak. Maar niet alles hangt af van de politiemensen. De strijd tegen discriminatie, racisme, haatmisdrijven is een **maatschappelijk probleem** en vraagt dan ook om maatschappelijke keuzes en prioriteiten die vooropgesteld worden. Wij opereren immers nooit in een vacuüm. Polariserende

discours met name door politici spelen ook een rol in onze strijd. Dat is iets wat volgens mij niet gebanaliseerd mag worden.

Wat zou dan moeten gebeuren?

Beginnen bij het begin. Wanneer jonge mensen hun politiecarrière starten, dan komen zij bij wijze van spreken binnen als slachtoffer van hun eigen stereotypen en vooroordelen. Ze zijn zich daar vaak niet van bewust maar de samenleving wordt mee binnengebracht. **Sensibiliserings** zoals de opleidingsdag in de Dossin Kazerne over ontmenselijking en groepsdruk, dat zou vanaf het begin verplicht moeten zijn. Een vernieuwd samenwerkingsakkoord met **Unia** zou ook nuttig zijn om overal meer opleidingen over discriminatie en diversiteit te krijgen.

Ik ben blij dat er voortaan meer mogelijkheid is om de eigen werking en selectie te organiseren. Tot voor kort was dat voornamelijk een federaal verhaal, maar zo kunnen we meer werk maken van een **diverser personeelsbestand**. Om non-discriminatie

hogerop de agenda te krijgen, zou het misschien goed zijn als elke politiezone een **jaarverslag COL13** zou opmaken. Zo krijgen we een beter overzicht van alle ondernomen politionele acties.

Ziet u een evolutie op vlak van haatmisdrijven in uw politiezone?

Ja, spijtig genoeg zien we niet alleen **meer** maar vaker ook **ernstige** feiten. En ja, veel van de slagen en verwondingen hebben dikwijls te maken met homo-, trans- en moslimhaat. We zien dat sinds de aanslagen in Zaventem dat moslimhaat sterk speelt, de angst voor terrorisme. Heel recent hebben we nog een extreem gewelddadige agressie tegenover een jonge vrouw meegemaakt, die op weg was van haar werk naar huis. En er werden ook twee moslimmannen na hun moskeebezoek aangevallen door een motorbende die hen toevallig passeerde. Dat zijn bijzonder zware feiten met een enorme impact op de slachtoffers.

Een andere vaststelling is de toename van beledigingen en

haat tegenover ons, de **politie**. Dat is ook een groot probleem en creëert een machteloosheidsgevoel bij veel agenten omwille van de vele seponeringen. Het is niet enkel voor ons, ik denk ook aan brandweerlui en verzorgend personeel. Het leeft alleszins heel sterk bij politiemensen. Misschien zou iemands **functie of beroep** ook een beschermd discriminatiecriterium moeten worden om hier verandering in te brengen? Tegelijkertijd, het **wettelijk kader is zo complex** dat het eerder demotiverend werkt en men neigt niets te doen. Dat zou eenvoudiger moeten om het werk van de agent minder ingewikkeld te maken.

Hoe kijkt u naar de toekomst?

Ik rond graag af met een positieve noot. In de nabije toekomst zal politie en parket namelijk gebruik kunnen maken van een **nieuw registratiesysteem** om haatmisdrijven te registreren. Dat betekent dat we een beter zicht gaan krijgen op de haatfenomenen. En het feit dat Unia haar expertise verder met ons kan delen, dat is natuurlijk ook een geruststellende gedachte.

Specifieke aandacht voor slachtoffers en daders

Aandacht voor slachtoffers, hulp en opvang

Slachtoffers van haatmisdrijven of -spraak worden altijd diep getroffen. Het zorgt ook voor een schokgolf bij alle mensen die zich op de een of andere manier met het slachtoffer identificeren. Unia wil dan ook een krachtig signaal uitsturen naar de samenleving: **wij volgen zulke dossiers in verband met haatmisdrijven van zeer dichtbij op** en aarzelen niet om naar het gerecht te stappen. Indien nodig nemen wij vooraf contact op met de referentieambtenaar bij de politie om onze ondersteuning aan de slachtoffers aan te bieden.

Bij haatmisdrijven wordt er net zoals bij haatspraak een signaal gegeven dat bepaalde mensen omwille van een bepaald kenmerk niet welkom zijn. Dit impliceert dat er **schade** aangebracht wordt **op verschillende niveaus**:

- › Fysieke en psychologische impact op het individuele slachtoffer.
- › De groep of gemeenschap waartoe het slachtoffer behoort, kan zich belaagd of geïsoleerd voelen door het gegeven signaal.
- › Ontwrichtend effect op de samenleving.

Individuele begeleiding en ondersteuning door Unia

We vinden het belangrijk om slachtoffers te informeren en - indien gewenst - te begeleiden of ondersteunen bij discriminatie, haatspraak en haatmisdrijven. Naast de **individuele ondersteuning** werkt Unia samen met andere **organisaties** om drempels die slachtoffers ondervinden weg te werken.

Dit doen we door gerichte interventies met **opleidingen** over hoe slachtoffers van haatmisdrijven beter onthaald en opgevangen kunnen worden. Daarnaast werken we via deelname aan diverse **netwerken** aan een betere slachtofferhulp in het algemeen. Zo zijn we tevreden over de goede samenwerkingspraktijk in de politiezone Charleroi waar men bij elk haatmisdrijf het slachtoffer meteen aanbiedt om Unia te contacteren. Het is een goed voorbeeld van meer drempelverlagend werken voor slachtoffers.

Europese expertise slachtofferhulp

Unia nam als nationaal gelijkheidsorgaan deel aan een project van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE): **Enhancing Stakeholder Awareness and Resources for Hate**

Crime Victim Support (EstAR). Het project liep over twee jaar en eindigde in april 2022. Alle Europese lidstaten waren vertegenwoordigd. EstAR peilde naar noden van slachtoffers en bracht in kaart hoe politie, justitie en ander instanties in Europese landen slachtoffers van haatmisdrijven informeren, opvangen en begeleiden in de juridische trajecten of procedures.

De deelname aan dit project leert ons dat **België niet de beste of de slechtste leerling** is op het vlak van hulp voor slachtoffers van haatmisdrijven. Voor goede voorbeelden kunnen we vooral naar de **Scandinavische landen** kijken met gespecialiseerde en zorgzame opvang en juridische begeleiding van slachtoffers, betrekken van slachtoffers om verder beleid uit te werken, opleidingen voor betrokken professionals, beleidsmaatregelen met aandacht voor slachtoffers in het wettelijk kader.

Het project leverde diverse **tools** op, voor zowel slachtoffers als politie, overheden en andere instanties die rond deze problematiek werken. Via meerdere **newsletters** werden alle netwerkleden geïnformeerd over geboekte vooruitgang, workshops, conferenties, etc. Een volledig overzicht van alle publicaties lees je op de website van OSCE bij het project [EStAR: Enhancing hate-crime victim support](#).

Unia wil **verder inzetten op betere psychosociale ondersteuning** van slachtoffers die met onze dienst Bescherming in contact komen. De bedoeling is om beter door te verwijzen met **een warme overdracht** voor de slachtoffers.

Zinvolle aandacht en bestraffing daders

Mensen die haatberichten verspreiden of haatmisdrijven plegen, bevinden zich in alle geledingen van de maatschappij: van werklozen tot professoren, van jongeren tot zestigplussers, in alle delen van het land. Daarbij is het niet altijd duidelijk wie ze zijn en weten we niet altijd wat of wie hun gedrag beïnvloed heeft. Daders hebben vaak **verschillende profielen**: zowel passieve volgelingen als meer actieve commentatoren, zowel plegers van één enkel misdrijf als recidivisten die verantwoordelijk zijn voor georganiseerde haatspraak en haatmisdrijven.

Unia vindt het daarom belangrijk om aandacht te hebben voor een zinvolle bestraffing die bijdraagt tot inzicht en gedragsverandering. Naargelang de feiten of dader, kan dat een **gerechtelijke sanctie zijn**, of soms een **disciplinaire straf**. Als er geen extreem zware feiten werden gepleegd, zijn ook **alternatieve gerechtelijke maatregelen (AGM)** mogelijk. Unia pleit voor alternatieve maatregelen omdat deze aandacht hebben voor de overtuigingen en de specifieke context van daders.

Individueel leertraject in Kazerne Dossin

Een inspirerend voorbeeld van zo'n alternatieve maatregel zien we in het pilootproject 'Individueel leertraject' dat Kazerne Dossin (Memoriaal, museum en onderzoekscentrum over de Holocaust en mensenrechten) ontwikkelde met het parket van Antwerpen.

Daders kansen geven om inzichten te krijgen in eigen gedrag

We gingen praten met Kyra Fastenau, projectcoördinator van het 'Individueel leertraject' bij Kazerne Dossin.

Kyra, op welke manier werkt Kazerne Dossin met alternatieve maatregelen?

We werken met twee domeinen samen waarin er zich feiten hebben voorgedaan: het gerechtelijke domein en het domein van het voetbal. Het gaat daarbij om eenzelfde type feiten: gaande van racistische uitspraken op sociale media, haatspraak bij burenruzies tot racistische spreekkoren op voetbaltribunes. In het geval van justitie gaat het om individuele begeleiding, in de voetbalwereld kan dat ook een collectieve vorm aannemen. Ons aanbod is er niet voor plegers van zware of agressieve feiten of mensen die behoren tot identitaire of extreme groeperingen.

Wat moeten we ons voorstellen bij het individueel leertraject zoals jullie uitwerkten met het parket van Antwerpen?

Centraal in het individueel leertraject staat een begeleid museumbezoek. Om een goed beeld te krijgen van de feiten en de cliënt organiseren we vooraf een intakegesprek waarin de cliënt gevraagd wordt om in eigen woorden te vertellen wat er gebeurd is, hoe de thuissituatie eruitziet, welke specifieke interesses de cliënt heeft... Dat maakt het mogelijk om zo goed mogelijk op maat van de cliënt te kunnen werken tijdens de rondleiding met de gids. Onze gidsen zijn voor dit leertraject specifiek opgeleid op vlak van gesprekstechnieken. Na het bezoek volgt een nabespreking waarbij naar de ervaring van de cliënt gepeild wordt. Zowel de gids als de cliënt maken een verslag op dat bezorgd wordt aan de referentiemagistraat of justitie-assistent. De procureur neemt dan een beslissing over de sanctie.

Wie zijn doorgaans de daders? Kan je daar iets over vertellen?

Het gaat om een heel divers publiek, van twintigers tot zeventigers, mensen uit verschillende sociale klassen, meestal mannen, soms een vrouw, ook demografisch heel divers. Opvallend is wel dat ze zich quasi allemaal heel erg eenzaam en geïsoleerd voelen. De COVID-19-periode met de lockdown heeft daarin een grote rol gespeeld. Velen onder hen gingen in een sociale mediatunnel waardoor ze nog meer geïsoleerd raakten. Het tegenovergestelde zien we in het voetbalmilieu: daar hebben ze meer te kampen met het weerstand bieden aan groepsdruk en groepsdynamieken.

Hoe ervaren de cliënten het individueel leertraject?

Vaak is er een soort van 'aha-erlebnis' bij de cliënten. Soms is er ook opluchting en zelfs dankbaarheid voor de indrukwekkende ervaring die zo'n rondleiding uitlokt. Je ziet dat het museum en de beelden een grote indruk maken. We besteden tijdens de rondleiding veel aandacht aan getuigenissen en portretten van slachtoffers. Zo werken we op meer empathie en (h)erkenning van het gebeurde. Voor een succesvol bezoek is het heel belang-

rijk dat ze zich onbevooroordeeld verwelkomd voelen. Zo kunnen ze uit hun weerstand komen.

Natuurlijk zijn een bezoek en verslag geen garantie voor een gedragsverandering of een ander ideologisch gedachtengoed. Het gebeurde al dat iemand Kazerne Dossin cynisch bedankte voor het gratis bezoekje. Toch merken we in de meeste reacties (de cliënt kan na zes maanden

ook vrijblijvend reageren op een enquête) een zekere vorm van dankbaarheid voor de groei in bewustzijn. Er zijn er die letterlijk schrijven dat ze zoiets (het gepleegde feit, nvdr) nooit meer zouden doen.

Op welke manier werken jullie samen met Unia?

Nadat we het individueel leertraject hadden uitgewerkt,

hebben we het gepresenteerd aan Unia. Dat overleg heeft ons echt geholpen omdat jullie een goed zicht hebben op verschillende dossiers. We merken dat het handig is om elkaar op de hoogte te houden. Soms gebeurt het ook dat magistraten nog niet op de hoogte zijn van ons leertraject, en dan speelt Unia een belangrijke rol om het bestaan van ons project mee bekend te maken.

Centrum voor ondersteuning en opvang van personen die betrokken zijn bij radicalisme en extremisme met gewelddadig gevolg - CAPREV

Aan Franstalige kant is er het Centre d'Aide et de Prise en Charge de toute personne concernée par les Radicalismes et les Extrémismes Violents (CAPREV). Het centrum geeft hulp en steun aan al wie betrokken is bij gewelddadig radicalisme en extremisme. Het valt onder het Algemeen Bestuur van de Justitiehuzen en maakt deel uit van het [Netwerk voor de aanpak van gewelddadig extremisme en radicalisme van de Franse Gemeenschap](#).

De begeleiding van CAPREV is afgestemd op de **specifieke behoeften van de betrokken dader**. Het kan preventief zijn (voorkomen dat men betrokken geraakt bij gewelddadig extremisme) of reactief. Bij het persoonlijk traject is er altijd aandacht voor de verschillende levensdomeinen. De multidisciplinaire aanpak maakt het mogelijk

thema's te behandelen. Denk bijvoorbeeld aan de persoonlijke redenen die tijdens de levensloop van een persoon kunnen leiden tot betrokkenheid bij gewelddadig extremisme; een reflectieproces over de gevolgen van bepaalde daden voor de samenleving, de familie en de betrokkene; de identificatie van kwetsbaarheids- en beschermingsfactoren; de uitvoering van positieve en emanciperende activiteiten en -projecten; kritisch denken en alternatieve manieren om ideeën te uiten enz.

CAPREV komt tussen **op verzoek van de betrokkene** die begeleiding vraagt. Daarnaast kan de tussenkomst van CAPREV worden **voorgesteld door een justitie-assistent**. Meer bepaald wanneer de betrokkene er op grond van een rechterlijk bevel toe wordt gedwongen om een traject te volgen. CAPREV kan dus worden ingezet als alternatief voor een voorlopige hechtenis of in het kader van een probatiemaatregel bij een opschorting of uitstel van straf.

We kijken er naar uit om met CAPREV samen te werken om daders van haatspraak of haatmisdrijven te begeleiden. ■

Toekomstperspectief voor Unia

We ronden deze katern af met een blik op de toekomst met Unia-directeur, Patrick Charlier.

Welke impact heeft Unia op haatspraak en haatmisdrijven?

We mogen best trots zijn op onze rol in de uitvoering van de COL13 discriminatie en haatmisdrijven. Ik hoor regelmatig positieve echo's uit politionele en gerechtelijke middens over ons werk. Concreet denk ik aan onze nieuwsbrief COL13 en aan

onze trainingen voor referentieagenten en referentiemagistraten COL13. Netwerken en samenwerken helpen echt om een meer algemene en homogene aanpak te ontwikkelen. Dat verloopt niet altijd en overal even soepel – denk bijvoorbeeld aan de aanduiding van geschikte referentiepersonen – maar toch vind ik dat we nu op kruissnel-

heid zijn gekomen. De basis om verder samen te werken, die is gelegd.

Daarnaast ben ik ook tevreden over de verandering in de strafwetgeving waarbij rekening is gehouden met onze aanbevelingen. Dat alle misdrijven voortaan een haatmisdrijf kunnen zijn, is voor Unia een belangrijke stap in de goede richting, zelfs al kunnen we nog verder gaan.

Wat zijn de grootste uitdagingen voor Unia?

Ik zie eigenlijk twee uitdagingen voor haatspraak. Ten eerste moeten we, samen met de andere partners, de link tussen haatspraak en haatmisdrijven meer onderzoeken: in welke mate kan haatspraak leiden tot het plegen van haatmisdrijven? Er is al wat onderzoek gebeurd waaruit blijkt dat er een link is, maar het zou nog meer weten-

schappelijk moeten onderzocht worden hoe dit fenomeen precies werkt. De tweede uitdaging is hoe we de meldingen bij Unia inzake online haatspraak moeten begrijpen of interpreteren. We zien dat er minder meldingen gebeuren en minder dossiers werden geopend voor het domein media. Waarom is dat? Ik denk dat we onze meldingsmethodologie moeten evalueren. Sinds 2020 reageren we immers voor haatspraakmeldingen alleen als de melder zelf slachtoffer is van de haatspraak. In de andere gevallen wordt een standaardantwoord gestuurd. De vraag is of deze strategie een goede aanpak is en of we deze al dan niet moeten bijsturen en met welk doel we dit doen.

Hoe wil Unia verder inzetten op de strijd tegen haatspraak en haatmisdrijven?

Voor haatmisdrijven is er geen twijfel mogelijk: die moeten duidelijk als such erkend en bestraft worden. En daar zullen we onze rol zeker in blijven spelen voor het slachtoffer, de gemeenschappen waartoe ze behoren en de samenleving in haar geheel. Als het nodig is, trekt Unia naar de rechtbank.

Voor haatspraak is er meer marge in wat kan of moet gebeu-

ren. Het is een fenomeen waar niet alleen politie, justitie of Unia iets kan betekenen. Ook het middenveld, vakbonden, burgers, getuigen hebben een rol te spelen. Dat is niet altijd makkelijk, het vergt assertiviteit om te reageren. Maar de ergste vijand in deze strijd is wanneer mensen onverschillig worden en het niet meer voor elkaar opnemen. Ik denk dat het belangrijk is dat getuigen van racisme, jodenhaat, moslimhaat of haat tegenover LGBTI+ mensen meer durven reageren en aangeven dat er grenzen zijn aan wat kan of aanvaardbaar is. Of het nu onder familieleden is, op school, tussen burens, op het voetbal, eender welke context. Het is een maatschappelijk probleem dat een gemeenschappelijke reactie nodig heeft.

Cijfers en meldingen zijn zeker belangrijk, maar ik denk niet dat we daarmee altijd tegemoetkomen aan de noden van alle slachtoffers. Alle betrokkenen samenbrengen, een dialoog organiseren om iedereen de kans te geven om met elkaar in gesprek te gaan over wat gevoelig ligt. Dat werkt in sommige gevallen beter en dat is iets waar Unia verder op wil inzetten. Verzoening en met elkaar praten, levert soms meer op dan geregistreerde cijfers of juridi-

sche procedures. Dat blijkt al uit onze aanpak bij discriminatiedossiers. Daar gaan we ook eerst met alle betrokkenen spreken en komen we meestal tot een buitengerechtelijke oplossing. We zouden deze kaart ook meer willen trekken voor wat haatspraak betreft.

Wat hoop je voor de toekomst?

Voor de haatspraakproblematiek op korte termijn ben ik eerder pessimistisch. Ik denk dat we nog een moeilijke periode tegemoet gaan in het kader van onze opdrachten en de waarden die Unia voorstaat. Ik ben wel hoopvol op de langere termijn met de nieuwe Digital Service Act die op Europees niveau werd goedgekeurd in oktober 2022. Die richtlijn zal het mogelijk maken om Artificiële Intelligentie en algoritmes te gebruiken in de strijd tegen online haatspraak. Het is daarbij ook de bedoeling dat er een nationale regulator komt. We weten uit onderzoek dat algoritmes al succesvol toegepast werden op sociale media om online pedofilie en kinderporno op te sporen en om auteursrechten te beschermen. Ik heb er vertrouwen in dat we hetzelfde kunnen bereiken voor het opsporen en tackelen van online haatspraak over vier à vijf jaar. ■

Bijlagen

We spreken van een melding wanneer iemand die zich gediscrimineerd voelt, contact opneemt met Unia. Als Unia bevoegd is, openen we een dossier. Het gaat om mogelijke discriminatie, haatspraak of haatmisdrijven. Meer informatie over [onze aanpak](#) vind je op onze website.

We kunnen onze dossiers indelen in 3 types van verboden gedrag:

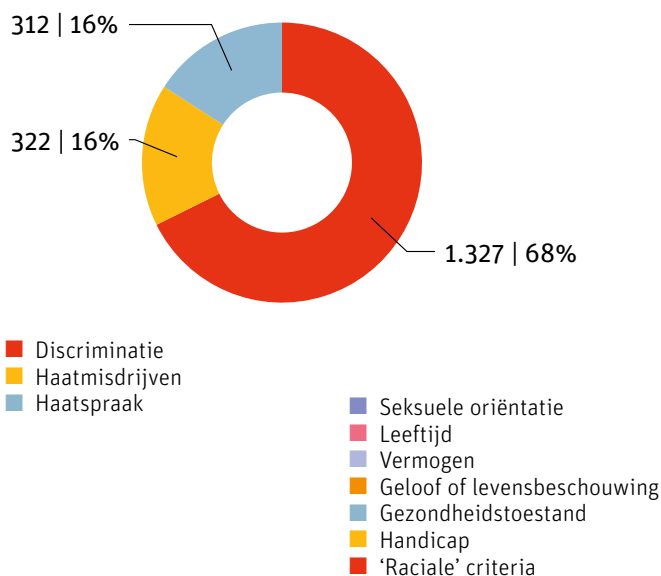
- › **Discriminatie:** direct, indirect, door associatie, door een ambtenaar, weigering van redelijke aanpassing, opdracht geven tot discrimineren.
- › **Haatspraak:** aanzetten tot haat, discriminatie

of geweld, verbale en non-verbale beledigingen, dreigementen, negationisme, laster, misbruik van communicatiemiddelen...

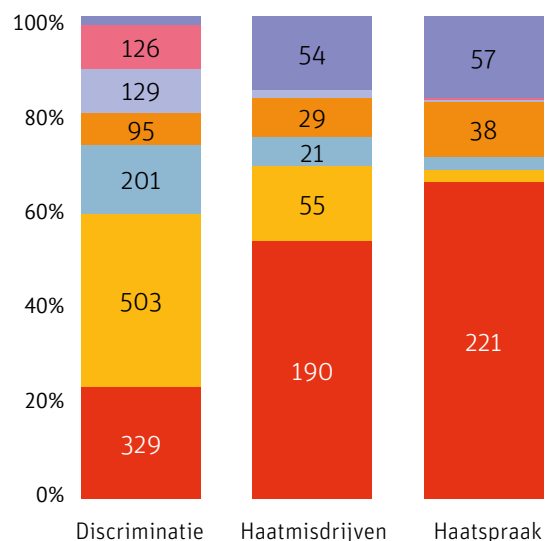
- › **Haatmisdrijven:** moord, pesterijen, slagen en verwondingen, graffiti en beschadiging van roerende en onroerende goederen, aantasting van de vrijheid en de onschendbaarheid van de woning, misbruik van gezag...

De grafieken hieronder geven een overzicht van de in 2022 afgesloten dossiers, en niet van de geopende dossiers zoals hierboven. Het type van verboden gedrag wordt immers pas vastgesteld bij het afsluiten van een dossier.

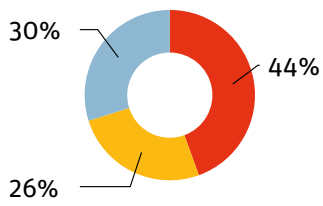
Afgesloten dossiers - per type van verboden gedrag

Afgesloten dossiers - per type van verboden gedrag en per discriminatiecriterium

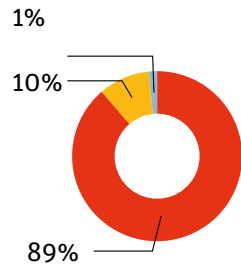

'Raciale' criteria

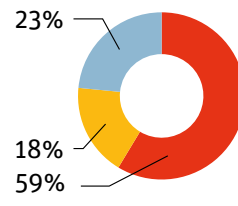
Discriminatie	329
Haatmisdrijf	190
Haatspraak	221

Handicap

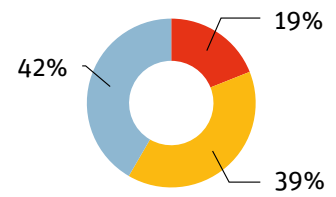
Discriminatie	503
Haatmisdrijf	55
Haatspraak	9

Geloof of levensbeschouwing

Discriminatie	95
Haatmisdrijf	29
Haatspraak	38

Seksuele oriëntatie

Discriminatie	26
Haatmisdrijf	54
Haatspraak	57

Jaarverslag 2022 – Haatspraak en haatmisdrijven
Brussel, mei 2023

Uitgever:

Unia, Interfederaal Gelijkekansencentrum
Victor Hortaplein 40 (bus 40), 1060 Brussel
T +32 (0)2 212 30 00

Redactie: Unia

Eindredactie: Unia

Vertaling: Martine Wezenbeek

Grafisch concept en opmaak: StudiOrama.be

Foto's: François De Heel, Unia

Druk: Bulckens

Verantwoordelijke uitgever: Els Keytsman

*Ce rapport est aussi disponible en français.
Dieser Bericht ist auch auf Deutsch verfügbar.*

Je kan deze publicatie terugvinden op www.unia.be in de rubriek 'Publicaties & Statistieken'. Lees je liever op papier? Op de publicatiepagina van dit jaarverslag kan je een gedrukte versie aanvragen, via de knop 'Bestel gedrukte versie'. We bezorgen je dan een gratis exemplaar; alleen voor grote hoeveelheden of een expreszending kunnen portokosten worden aangerekend.

Tenzij we het anders hebben vermeld, is de informatie uit dit jaarverslag vrij van rechten. Je mag dus deze informatie kosteloos en met bron- en auteursvermelding voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden gebruiken. Als je informatie (teksten, foto's, beelden, ...) wilt reproduceren, verspreiden of op een andere manier ter beschikking stellen, contacteer dan eerst Unia via het contactformulier op info@unia.be.

Unia
Victor Hortaplein 40 (bus 40)
1060 Brussel
T +32 (0)2 212 30 00
www.unia.be

unia.be